

Besluit

Besluit strekkende tot het verlenen van accreditatie aan de opleidingen hbo-bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde, Biologie, Duits, Economie, Engels, Frans, Geschiedenis, Natuurkunde, Nederlands, Scheikunde, Wiskunde van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen alsmede strekkende tot het geven van een advies aangaande de Educatieve Minor en het Pedagogisch Didactisch Getuigschrift.

datum

31 oktober 2016

onderwerp

Gegevens

Besluit	Naam instelling	: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
accreditatie hbo-bachelor	Datum aanvraag	: 24 maart 2016
Opleiding tot leraar voortgezet	Graad opleiding	: Bachelor of Education
onderwijs van de tweede graad	Varianten opleiding	: deeltijd, voltijd
van de Hogeschool van	Afstudeerrichtingen	: algemeen vormend onderwijs en beroepsgericht onderwijs
Arnhem en Nijmegen	Bijkomend	: Educatieve minor
(004632 t/m 004643)		Pedagogisch Didactisch Getuigschrift
ons kenmerk	Locatie opleiding	: Nijmegen
NVAO/20162319/LL	Datum goedkeuren	
bijlagen	panel	: 11 mei 2015
2	Datum locatiebezoeken	: 19 mei, 20 mei en 21 mei 2015
	Datum visitatierapport	: December 2015
	Instellingstoets kwaliteitszorg	: ja, positief besluit van 28 augustus 2013

Opleidingen:

hbo-bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad (240 EC) in

- Aardrijkskunde
- Biologie
- Duits
- Economie
- Engels
- Frans
- Geschiedenis
- Natuurkunde
- Nederlands
- Scheikunde
- Wiskunde

Educatieve minor (30 EC)

Het Pedagogisch Didactisch Getuigschrift (60 EC)

Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO ((Stcrt. 2014, nr 36791).

Protocol PDG en educatieve minor, 28 april 2014 (www.nvao.net)

Bevindingen

De NVAO stelt vast dat in het visitatierapport deugdelijk en kenbaar is gemotiveerd op welke gronden het panel de kwaliteit van de opleiding voldoende en goed heeft bevonden. Het visitatierapport geeft de bevindingen en overwegingen weer van het panel over de bacheloropleiding Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde, Biologie, Duits, Economie, Engels, Frans, Geschiedenis, Natuurkunde, Nederlands, Scheikunde, Wiskunde. Een deel van het panel overlapt met de andere panels die zijn ingezet binnen dit cluster.

Een positief advies is uitgebracht aangaande zowel de Educatieve minor als het Pedagogisch Didactisch Getuigschrift.

Advies van het visitatiepanel aangaande de opleidingen

Samenvatting bevindingen en overwegingen van het panel.

In mei 2015 zijn de bestaande hbo-bachelor tweedegraads lerarenopleidingen van het Instituut voor Leraar en School (ILS) van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) bezocht door een visitatiepanel. Volgens het CROHO-register verzorgen alle opleidingen een voltijd- en een deeltijdvariant en een eenjarige KOP-opleiding. In de praktijk wordt de deeltijdvariant van de opleidingen Aardrijkskunde, Biologie, Geschiedenis, Natuurkunde en Scheikunde sinds september 2013 afgebouwd. Het panel beoordeelt de opleidingen alle als minimaal voldoende.

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

Het panel concludeert dat ILS de beoogde eindkwalificaties helder afleidt van de landelijke kaders. De opleidingen hanteren de SBL-competenties (inhoud en oriëntatie), die nader zijn geconcretiseerd via een uitwerking van de generieke kennisbasiseisen, de vakkennisbasiseisen en de Dublin descriptoren (niveau). Door aansluiting bij de SBL competenties is tevens de aansluiting op internationale eisen afgedekt.

Aanvullend hanteren de opleidingen negen beoogde eindkwalificaties onderzoek, die zijn geënt op de aanduiding van het bachelorniveau in de Dublin descriptoren. Het panel vindt dit een waardevolle aanvulling en een prijzenswaardig initiatief. Momenteel wordt het leren met ICT in de beoogde eindkwalificaties verder uitgewerkt. De gehele set beoogde eindkwalificaties is aan de hand van gedragsindicatoren adequaat uitgewerkt naar drie bekwaamheidsniveaus (hoofdphasebekwaam, eindphasebekwaam en startbekwaam).

Via brede netwerken in het werkveld worden de eindkwalificaties gevalideerd. De nauwe en frequente contacten met het werkveld in het kader van het Samen Opleiden leveren hierbij een belangrijke bijdrage. Er is een intensieve samenwerking met het werkveld – meer dan bij vergelijkbare opleidingen elders in het land. Het instituut zet in op profilering op de terreinen van Samen Opleiden, internationalisering en drama. Het panel vindt deze profilering aantrekkelijk en goed aansluiten bij het domein van tweedegraads lerarenopleidingen. Samen Opleiden sluit ook naadloos aan op het gehanteerde didactisch concept.

Via de drie bekwaamheidsniveaus wordt gewerkt aan een geleidelijke opbouw van de SBL-competenties en de kennisbases. De curricula van de opleidingen bestaan uit een generiek deel, dat ILS-breed is vastgesteld, en een opleidingsspecifiek deel. In het generieke deel wordt gewerkt aan de opbouw van de generieke kennisbasis. Het vakspecifieke deel vult het generieke deel van het programma aan met de vakinhoud en vakdidactiek behorend bij het betreffende vak. Het panel is positief over de heldere opzet van het programma. De inhoud van het generieke deel is van een voldoende niveau, goed vormgegeven en dekt de generieke kennisbasis van de lerarenopleidingen af. In alle opleidingen is het vakspecifieke deel van het programma eveneens minimaal van een voldoende niveau. Bovendien dekt het vakspecifieke deel bij alle opleidingen de betreffende vakkennisbasis af. Het panel adviseert de onderlinge afstemming van het generieke deel en het vakspecifieke deel te blijven monitoren. De instituutsbrede profilering op drama en internationalisering is bij sommige opleidingen duidelijk aanwezig (Engels, Frans, Duits, Biologie), maar mag bij andere opleidingen nog verder versterkt worden.

Aan de beoogde eindkwalificaties onderzoek wordt gewerkt via de nieuw ingevoerde onderzoeksleerlijn, waarmee ILS tegemoet komt aan de aanbeveling voortkomend uit de vorige visitatie. Ook de onderzoeksleerlijn is ILS-breed vormgegeven, maar deze wordt door elke opleiding in voldoende mate vakspecifiek aangevuld. Sommige opleidingen weten hier een duidelijk eigen stempel op te drukken, zoals de opleidingen Aardrijkskunde, Geschiedenis en Natuur- en Scheikunde. Het panel heeft waardering voor de invulling en opbouw van de onderzoeksleerlijn.

Het instituut is nog bezig met de vormgeving van de afstudeerrichtingen beroepsgericht onderwijs en algemeen vormend onderwijs. De verschillende opleidingen zijn volop bezig de mogelijkheden in samenwerking met vooral het mbo- werkveld te verkennen. Voor sommige opleidingen ligt de invoering van beide afstudeerrichtingen minder voor de hand, zoals bij Frans vanwege het geringe en afnemende aanbod van Frans op het mbo respectievelijk het vmbo.

Het panel is tevreden over het ILS-brede didactisch concept (competentiegericht onderwijs vanuit een sociaal-constructivistische visie) dat door alle opleidingen wordt gehanteerd, maar in meerdere (Aardrijkskunde en Geschiedenis) of mindere mate van een eigen kleur wordt voorzien.

De profilering op Samen Opleiden komt duidelijk tot uitdrukking in het programma. Het werkplekleren is goed vormgegeven en de studenten zijn hier positief over. Via intensieve, structurele samenwerking met de opleidings- en samenwerkingscholen en door professionalisering van de begeleiders op de scholen wordt de kwaliteit van de begeleiding op de werkplek geborgd. De kwaliteit van de begeleiding op de stagescholen, waarmee de opleidingen niet structureel samenwerken, ligt ondanks de inspanningen van de opleidingen niet altijd op hetzelfde niveau als die op de andere scholen. Het panel adviseert hieraan blijvend zorg te besteden en bij iedere student toe te zien op een gelijkmatige spreiding van de stages over de verschillende soorten scholen (stage-, opleidings- en samenwerkingscholen). Het panel is tevreden over de wijze waarop de studieloopbaanbegeleiding is ingericht en door de verschillende opleidingen wordt uitgevoerd en ook de afstudeerbegeleiding is op orde.

De computers en werkruimten waren bij de vorige visitatie een aandachtspunt. In het nieuwe gebouw zijn de voorzieningen, waaronder computers en werkruimten, adequaat.

Pagina 4 van 16 Het personeel beschikt in alle opleidingen over de benodigde kwaliteiten om goed onderwijs te kunnen verzorgen en wordt door de studenten hoog gewaardeerd om zijn betrokkenheid en toegankelijkheid. De werkdruk blijft in bijna alle opleidingen een aandachtspunt. De situatie is weliswaar niet zorgelijk en beïnvloedt de kwaliteit van het onderwijs momenteel niet, maar geborgd moet worden dat voldoende tijd blijft bestaan voor professionalisering en ontwikkeling. Het panel vraagt ILS daarom hierop passende actie te ondernemen.

Standaard 3: Toetsing

Conform de vormgeving van het programma van de opleidingen is ook de toetsing gedeeltelijk ILS-breed en gedeeltelijk opleidingsspecifiek vormgegeven. Het ILS-brede systeem van toetsing is adequaat. De toetsen van de ILS-brede programmaonderdelen kenmerken zich door een heldere relatie tussen de beoordelingscriteria en de leerdoelen van de vakken en de toetsen zijn van voldoende niveau.

De procedures zijn helder, de toetsvormen zijn deugdelijk en de beoordelingen zijn voldoende inzichtelijk. Het opleidingsspecifieke deel van de toetsing is vormgegeven volgens ILS-brede toetskaders. Ook de opleidingsspecifieke toetsing en beoordeling is bij alle opleidingen van minimaal voldoende kwaliteit. De Landelijke Kennistoets wordt bij alle opleidingen afgenomen.

De kwaliteit van de beoordelingen van de afstudeeronderdelen is eveneens in orde. Deze beoordelingen geschieden aan de hand van ILS-breed vastgestelde beoordelingsformulieren. Hierbij verdient bij verschillende opleidingen het juiste gebruik van de rubrics nog wel aandacht.

De kwaliteit van de toetsing wordt ILS-breed voldoende geborgd door de examencommissie die naar tevredenheid functioneert. Via BKE- (Basis Kwalificatie Examineren) en SKE- (Senior Kwalificatie Examineren) certificering zet ILS in op verdere verhoging van de kwaliteit van de toetsing. De kwaliteit van de beoordeling op de stageplek wordt voldoende geborgd door training van de verschillende begeleiders en door de verantwoordelijkheid voor de beoordeling in handen te leggen van getrainde en door de examencommissie aangewezen examinatoren van ILS zelf. Ook over de borging van de kwaliteit van de toetsing en beoordeling binnen de verschillende opleidingen is het panel tevreden. Borging geschiedt in de opleidingen onder meer door standaard toepassing van het vier-ogenprincipe bij de toetsconstructie.

Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties

De afstudeerfase is ILS-breed adequaat vormgegeven en bestaat bij alle opleidingen uit dezelfde afstudeeronderdelen. Deze afstudeeronderdelen dekken gezamenlijk alle beoogde eindkwalificaties af.

Het panel is tevreden over het niveau en de kwaliteit van de afstudeerwerken en meent in met name het onderzoek tevens een stijgende lijn te zien. Alle opleidingen realiseren de beoogde eindkwalificaties (SBL-competenties, Dublin descriptoren en beoogde eindkwalificaties onderzoek). Het panel vindt het een sterk punt dat de onderzoeken bij Geschiedenis directe relevantie hebben voor de beroepspraktijk. De afstudeeronderzoeken van Natuurkunde en Scheikunde tonen volgens het panel dat beide opleidingen de beoogde eindkwalificaties ruimschoots realiseren en bij Frans acht het panel de afstudeeronderzoeken met de mooie resultaten, de goede onderbouwingen en de uitstekende aansluiting op de beroepspraktijk overtuigend. Ook bij Economie is het panel

Pagina 5 van 16 onder de indruk van de kwaliteit van de afstudeeronderzoeken – het onderzoek wordt gedegen begeleid en voorbereid en het panel is onder de indruk van de helderheid van de ontwerpen. Uit de gesprekken met de werkveldvertegenwoordigers blijkt dat zij positief zijn over het functioneren van de alumni in de beroepspraktijk. Studenten vinden dat zij goed door de opleidingen worden voorbereid op de beroepspraktijk.

Tot slot

Het panel heeft bij de lerarenopleidingen van de HAN bij zowel medewerkers, studenten als alumni veel enthousiasme, gedrevenheid, positiviteit en ambitie gezien. De afgelopen jaren is hard gewerkt aan het doorvoeren van verbetermaatregelen naar aanleiding van de adviezen voortkomend uit de vorige visitatie. Bovendien is de samenwerking met het werkveld in het kader van het Samen Opleiden uitgekristalliseerd. Het systeem staat stevig. Het panel meent dat door de inspanningen van de afgelopen jaren een goede basis gelegd is. Het panel adviseert ILS in de komende periode in te zetten op verdere consolidatie, het uitzetten van nieuwe doelen en het aanbrengen van focus daarin, waarbij het evenwicht tussen inspanning en ontspanning bewaakt moet worden.

Advies van het visitatiepanel aangaande de Educatieve minor

Van 19 mei tot en met 21 mei 2015 is de Educatieve Minor van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Instituut voor Leraar en School (HAN-ILS) bezocht en beoordeeld door een visitatiepanel. Het panel beoordeelt de Educatieve Minor als voldoende.

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De opleiding ontvangt voor standaard 1 het oordeel voldoende.

De Educatieve Minor (EM) is opgezet vanuit de subsidieregeling van de overheid ter bevordering van het docentschap in de technische opleidingen. De EM bouwt voort op een eerder educatief minortraject en is nu meer specifiek gericht op vijf technische opleidingen. De instroom is echter breder dan alleen deze technische opleidingen. In totaal namen bij HAN-ILS in studiejaar 2014/2015 vijf studenten deel aan de EM.

Aangezien de minor al langer bestaat, worden de subsidiegelden momenteel besteed aan doorontwikkeling van het programma en samenwerking met het werkveld conform de kaders die hiervoor zijn opgesteld.

Het panel stelt vast dat uitgangspunten en kwalificaties voor de EM zijn vastgelegd in de Studiegids Minor Docent Worden en nader zijn beschreven in de Ruggengraat van de lerarenopleidingen. De nadruk ligt op het verwerven van kennis en het ontwikkelen van (basis)vaardigheden om als docent te kunnen functioneren in het (v)mbo. Het eindniveau is conform het landelijke kader gericht op het niveau 2 (LIO-bekwaam) van de zeven SBL-competenties.

De EM wordt aangestuurd door HAN-ILS. De aansluiting op het werkveld wordt geborgd via de reguliere samenwerkingsstructuur met opleidingsscholen, samenwerkingsscholen en stagescholen, zoals die ook voor de bachelor Lerarenopleidingen geldt. Het programma wordt in gezamenlijkheid met het werkveld ontwikkeld en de voor de subsidie opgestelde projecten worden in samenwerking met het werkveld uitgevoerd. Vanuit de faculteit techniek van de HAN (penvoerder van de subsidie) wordt eveneens meegewerkt in projecten.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De opleiding ontvangt voor standaard 2 het oordeel voldoende.

Pagina 6 van 16 Het programma bestaat uit de onderdelen Ontwikkelen leerarrangementen (7,5 EC) en Integraal handelen in de beroepspraktijk (22,5 EC, praktijkstage) en is gericht op vmbo en mbo. Een groot gedeelte van de minor wordt op een praktijkstageschool vormgegeven (50%). Het EM- programma is uitgewerkt in de Studiegids Minor Docent worden, met informatie over leerdoelen, werkvormen, programmaoverzicht, wekelijkse bijeenkomsten, toetsing/beoordeling en de gehanteerde literatuur.

Bij Ontwikkelen leerarrangementen wordt nadrukkelijk aandacht gegeven aan specifieke vakdidactiek. Dit programma is ontwikkeld en wordt uitgevoerd door een vakdidacticus van HAN- ILS en een collega uit het werkveld om specifiek in te gaan op vakdidactiek voor technische vakken in het beroepsonderwijs. Studenten maken kennis met de basis van het ontwerpen van lessen en/of opdrachten en leren activerende werkvormen toe te passen. Daarnaast is er aandacht voor toetsing en evaluatie van onderwijs, met name gericht op kennistoetsen. De wekelijkse bijeenkomsten zijn een voorbereiding op het ontwikkelen van de lessen. Deze onderwijseenheid wordt getoetst aan drie leertaken: Les in het vak, Activerende didactiek en samenwerkend leren en Toetsing.

Voor Integraal Handelen in de beroepspraktijk volgen studenten hetzelfde onderwijs als de studenten van de KOP-opleidingen. Studenten leren in deze onderwijseenheid les te geven en leerlingen te begeleiden. Dit krijgt vorm via gerichte beroepstaken die thema's uit de generieke kennisbasis volgen. Tijdens themabijeenkomsten bij de HAN-ILS krijgen studenten middels diverse activerende werkvormen de thema's aangeboden. In leerwerkgroepen oefenen studenten met het maken en geven van mini-lessen, met reflectievaardigheden en delen ze stage- ervaringen. De theorie uit de thema's wordt gekoppeld aan de ervaringen. Lessen in drama zijn ondersteunend in de zin dat studenten technieken van drama gebruiken om leiderschap uit te stralen en zich bewust te worden van non-verbaal taalgedrag. Dit wordt ook benoemd in het reflectieverslag van de student. Deze onderwijseenheid wordt afgesloten met een portfoliobeoordeling integraal handelen, een eindbeoordeling begeleide stage, een observatieopdracht, een leertaak drama en een kennistoets generieke kennisbasis.

De stages vinden plaats op vmbo, en waar mogelijk, mbo-scholen. De werkplekbegeleiders bieden dagelijkse begeleiding bij de werkzaamheden in het vakgebied. Zij worden hiertoe getraind door de HAN-ILS en vallen onder dezelfde borgingsstructuur met AB-teams op opleidings- en samenwerkingsscholen en de IPD op stagescholen.

Het panel is, na bestudering van de achtergronddocumenten en de gesprekken met betrokkenen, in het algemeen tevreden over het EM-programma en de uitvoering daarvan. Het programma sluit aan op de vraag uit het werkveld.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding ontvangt voor standaard 3 het oordeel voldoende.

De toetsing is ingebed in het toetsbeleid van de HAN-ILS. De toetsing is hiervoor bij standaard 2 reeds beschreven. De toetscriteria, de cesuur, de weging, de herkansing en het aantal examinatoren staan beschreven in de studiegids. Als studenten er gedurende de minor achter komen dat het leraarschap niet bij hen past, is er de mogelijkheid om de minor op niveau 2a af te ronden. In ieder geval heeft de minor dan aan het doel voldaan: de student laten uitvinden of hij/zij geschikt is voor het leraarschap in een bepaald vakgebied.

Pagina 7 van 16 De eindbeoordeling krijgt vorm in de beoordeling van de leertaken en een eindgesprek over het portfolio van de student met bewijzen op niveau 2a of 2b (LiO-bekwaam). De toetscriteria zijn vastgelegd in de studiegids en beoordelingsformats. Het betreft hier een beoordelingsassessment (zie ook Standaard 4).

Het panel vindt dat de toetsing voldoet. De leerdoelen zijn duidelijk gekoppeld aan toetsvormen en criteria.

Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding ontvangt voor standaard 4 het oordeel voldoende.

Zoals hierboven al aangeduid, worden de studenten aan het einde in het eindassessment integraal beoordeeld op hun portfolio. Deze portfoliobeoordeling is gelijk aan die in de KOP-opleidingen. Studenten moeten in samenhang de aangeleerde kennis, inzichten en vaardigheden kunnen toepassen bij het uitvoeren van beroepstaken. De student wordt beoordeeld op volledigheid en het niveau van het portfolio. Waar het portfolio niet direct overtuigt, volgt een eindgesprek met examinatoren.

Ten tijde van de visitatie hadden negen studenten de EM afgerond. Aangezien de eindbeoordeling bestaat uit de portfoliobeoordeling die op exact dezelfde wijze is vormgegeven als bij de KOP-opleidingen, en het panel tevreden is over de dossiers bij de KOP-opleidingen, heeft het panel vanuit die dossiers ook vertrouwen in de eindtoetsing van de EM.

Ter afsluiting van de EM ontvangen studenten bij de eindbeoordeling ook een ontwikkeladvies met het oog op een eventueel vervolgtraject richting leraarschap. Aan de hand van dit ontwikkeladvies kunnen studenten aangeven wat zij in de minor hebben gedaan en waar hun ontwikkelpunten liggen. Het ontwikkeladvies was ten tijde van de visitatie nog in ontwikkeling en er was slechts één ontwikkeladvies op schrift beschikbaar. Het panel heeft dit advies bestudeerd en constateert dat hierin ontwikkelpunten worden benoemd op de zeven SBL-competenties, gebaseerd op de stagebeoordeling en het LiO-bekwaam assessment. Het panel vindt de opzet van dit advies helder. Het panel heeft een positieve indruk van de eindtoetsing van de Educatieve Minor.

Op grond van het positieve oordeel van het panel over de portfoliobeoordelingen bij de KOP-opleidingen die volledig gelijk zijn aan die van de EM, is het panel tevreden over het gerealiseerde eindniveau van de EM. De ontwikkeladviezen waarmee de EM mede wordt afgesloten zijn nog in ontwikkeling.

Advies van het visitatiepanel aangaande het Pedagogisch Didactisch Getuigschrift

Tijdens het visitatiebezoek van het Instituut voor Leraar en School van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, (HAN-ILS) in de periode van 19 mei tot en met 21 mei 2015 is het traject Pedagogisch Didactisch Getuigschrift (PDG) bezocht en beoordeeld door een visitatiepanel. Het panel beoordeelt de opleiding als voldoende.

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De opleiding ontvangt voor standaard 1 het oordeel voldoende.

Het panel concludeert dat de eindkwalificaties duidelijk worden gerelateerd aan de beroepsgerichte uitwerking van de SBL-competenties (bron: Onderwijscoöperatie) en aan

Pagina 8 van 16 het beroepsprofiel docent mbo, de generieke kennisbasis plus addendum (ECBO1) en de Dublin descriptoren. Het PDG-traject is vormgegeven volgens de vijf beroepstaken uit het Landelijke Raamwerk PDG en het Beroepsprofiel Docent mbo: de docent, de begeleider, de verbinder, de teamspeler en de professional. De eindkwalificaties worden in overleg met de stuurgroep (mbo- scholen, HAN-ILS en Marant) vertaald in de beroepsrollen. Het panel is positief over deze samenwerking en is van mening dat dit aansluit bij de vraag uit het werkveld. Op landelijk niveau is er ook afstemming met andere PDG-aanbieders. In het werkveld is er draagvlak voor dit opleidingstraject.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De opleiding ontvangt voor standaard 2 het oordeel voldoende.

Het PDG-programma heeft een opbouw waarbij theorie (30 EC opleidingsdeel) en praktijk (30 EC werkplekleren, inclusief intervisie) elkaar afwisselen en versterken. Het programma is opgebouwd uit vier onderwijseenheden, met verwerkings- en portfolio-opdrachten (studiewijzer PDG 2014- 2015). Resultaten worden opgenomen in het portfolio van de deelnemer als bewijs voor ontwikkeling. De onderwijseenheden zijn vormgegeven aan de hand van de vijf beroepsrollen.

Tijdens 18 opleidingsdagen staat de koppeling tussen theoretische inhoud en de beroepspraktijk centraal door het aanbieden van een combinatie van theorie, reflectie op het eigen handelen en individuele begeleiding. In leergroepen leren deelnemers van en met elkaar. Studenten werken samen aan opdrachten en geven elkaar ook feedback. De leergroepen bevatten deelnemers van verschillende ROC's om de leerervaringen te bevorderen. Verdieping wordt op basis van leerbehoefte individueel of groepsgewijs aangeboden.

De studiebelasting, naast het leraarschap, is een vast punt van aandacht in de stuurgroep en tijdens intakegesprekken. Door de portfolio-opdrachten verder te ontwikkelen en beter aan te laten sluiten bij de contexten van deelnemers, wil men de studeerbaarheid in de toekomst verbeteren.

Het panel constateert uit gesprekken dat het programma en de opdrachten in goed overleg zijn opgebouwd door de HAN-ILS, Marant/Interstudie NDO en vertegenwoordigers van de scholen via de stuurgroep en een feedbackgroep van HRM-medewerkers en (school)opleiders². De mbo- oriëntatie is duidelijk aanwezig. Door differentiatie in de opdrachten, uitwisseling in de leergroepen en door gerichte begeleiding wordt aangesloten op de variatie in instromers.

Werkplekbegeleiders geven feedback op de praktijklessen en op de uitvoering en de theoretische onderbouwing van portfolio-opdrachten.

De PDG wordt verzorgd door opleiders van Marant/Interstudie NDO en door werkplekbegeleiders in de scholen. Opleiders zijn georganiseerd in een ontwikkelgroep PDG die geregeld overleggen en gezamenlijk vier studiedagen per jaar volgen voor professionalisering (vakdidactisch en toetsing), bespreking van actualiteiten en intervisie. De opleidersgroep leidt ook nieuwe opleiders op, onder andere via meeloopdagen op verschillende ROC's. Aspirant opleiders lopen eerst een heel traject mee voordat zij als opleider zelfstandig meedraaien.

Uit gesprekken constateert het panel dat de werkbegeleiders met name worden geschoold in begeleidingsvaardigheden en inhoudelijke vakdidactische vaardigheden. Het panel vindt het positief dat er in de werkplekbegeleiding aandacht is voor de vakdidactische aspecten.

Pagina 9 van 16 Ervaringen worden gedeeld in de ontwikkelgroep en in de begeleidingsteams per school. PDG- opleiders bezoeken iedere deelnemer minstens eenmaal en de werkplekbegeleiders begeleiden de deelnemers minimaal twee uur per week.

Het panel oordeelt dat er voldoende opgeleid personeel wordt ingezet. HAN-ILS en Interstudie NDO voorzien in kennisdeling in de vorm van de stuurgroep, de feedbackgroep en de ontwikkelgroep PDG. Ook op landelijk niveau worden ervaringen gedeeld met andere PDG- aanbieders. Opleiders en potentiële opleiders worden geschoold door Marant/Interstudie NDO. Werkplekbegeleiders worden geschoold door Marant/Interstudie NDO en HAN-ILS op begeleidingsvaardigheden.

Het panel adviseert nadere afstemming te zoeken tussen het PDG-programma en het programma van de KOP-opleiding, zowel qua inrichting van het programma, als met het oog op doorstroming van PDG naar de tweedegraads opleiding.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding ontvangt voor standaard 3 het oordeel voldoende.

De toetskaders zijn vastgelegd in het Toetsbeleidsplan PDG 2014-2015 en in de Handleiding Portfolio beoordeling en portfolio-opdrachten 2014-2015. Per opleidingsdag werken deelnemers aan een portfolio-opdracht. Deze wordt ingeleverd en door de opleider beoordeeld en van feedback voorzien. De feedback is gericht op de verdere ontwikkeling van de deelnemer. In het portfolio moeten deelnemers telkens de relatie aangeven tussen het lesgeven en het vak/de vakdidactiek. Daarbij moet ook altijd input van de werkbegeleider worden opgenomen. Bij een aantal opdrachten moet de feedback expliciet verwerkt worden. Het portfolio is daarmee resultaatgericht en heeft een voorwaardelijk karakter voor deelname aan de proeve van bekwaamheid. De opdrachten worden beoordeeld door onafhankelijke examinatoren aan de hand van beoordelingsformulieren met specifieke beoordelingscriteria. De deelnemers kennen deze criteria en weten waar ze aan moeten voldoen.

De eindverantwoordelijkheid qua toetsing, vrijstellingen en diplomering ligt bij de examencommissie van de HAN-ILS. Steekproefsgewijs nemen opleiders van de HAN-ILS deel aan de eindgesprekken bij de proeve van bekwaamheid.

Het panel is van mening dat de toetsing voldoet en inzichtelijk is voor alle betrokkenen. De procedures en beoordelingsformulieren bouwen voort op de ervaring vanuit de HAN-ILS. In de ontwikkelgroep PDG worden opleiders geschoold qua toetsing en beoordeling en worden ervaringen uitgewisseld in het kader van kalibratie van oordelen.

Het panel adviseert daar ook de werkplekbegeleiders bij te betrekken zodat deze de aandachtspunten beter in hun praktijkbegeleiding kunnen bespreken met studenten.

Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties

Aangezien er ten tijde van het visitatiebezoek nog geen eindwerkstukken van studenten aanwezig waren, is het eindniveau nog niet vast te stellen.

Vanwege de recente start van het PDG-traject zijn er nog geen afgestudeerden. De eerste deelnemers ronden naar verwachting het traject af in het voorjaar van 2016.

Pagina 10 van 16 De proeve van bekwaamheid zal bestaan uit drie onderdelen:

- a) examenopdracht 1: Verzorgen van een les;
- b) examenopdracht 2: Verslag gericht op het verband tussen de beroepsrollen en de verzorgde les;
- c) examenopdracht 3: Reflectieopdracht professionele standaard.

De eindbeoordeling zal bestaan uit een assessmentgesprek over deze drie opdrachten. De examinatoren worden benoemd door de examencommissie van de HAN-ILS.

Steekproefsgewijs zal een examiner aanwezig zijn die werkzaam is bij de HAN-ILS om de intersubjectiviteit en het eindniveau te waarborgen.

Aanbevelingen

De NVAO onderschrijft de aanbevelingen van het panel.

Besluit

Ingevolge het bepaalde in artikel 5a.10, derde lid, van de WHW heeft de NVAO het college van bestuur van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen te Arnhem in de gelegenheid gesteld zijn zienswijze op het voornemen tot besluit van 12 september 2016 naar voren te brengen. Van deze gelegenheid heeft het college van bestuur geen gebruik gemaakt.

De NVAO besluit accreditatie te verlenen aan de opleidingen hbo-bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad (240 EC; varianten: deeltijd, voltijd; locatie: Nijmegen) van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen te Arnhem in:

- Aardrijkskunde
- Biologie
- Duits
- Economie
- Engels
- Frans
- Geschiedenis
- Natuurkunde
- Nederlands
- Scheikunde
- Wiskunde

De opleidingen kennen de volgende afstudeerrichtingen: algemeen vormend onderwijs en beroepsgericht onderwijs - m.i.v. cohort 2013/2014.

De NVAO beoordeelt de kwaliteit van de opleidingen als voldoende voor de opleidingen Aardrijkskunde, Biologie, Duits, Engels en Wiskunde en als goed voor de opleidingen Economie, Frans, Geschiedenis, Natuurkunde, Nederlands en Scheikunde.

Dit besluit treedt in werking op 31 oktober 2016 en is van kracht tot en met 30 oktober 2022.

Advies

Op grond van het voorgaande adviseert de NVAO positief aan de instelling over de educatieve minor (30 EC; variant: voltijd; locatie: Nijmegen) van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen te Arnhem.

Pagina 11 van 16 Op grond van het voorgaande adviseert de NVAO positief aan de instelling en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over het Pedagogisch Didactisch Getuigschrift (60 EC; variant: deeltijd; locatie: Nijmegen) van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen te Arnhem. Gezien dat de eindwerken van het Pedagogisch Didactisch Getuigschrift er nog niet zijn, adviseert de NVAO dat het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een afspraak maakt met de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen om wanneer er een voldoende aantal eindwerken beschikbaar is van het Pedagogisch Didactisch Getuigschrift, doch uiterlijk na 3 jaar, een selectie van de eindwerken te laten beoordelen. Voor de opzet van deze beoordeling vertrouwt de NVAO op de interne kwaliteitszorg van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen omdat de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen over een positieve ITK beschikt. De NVAO ontvangt graag een kopie van de rapportage aan het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over de uitkomst van deze beoordeling.

Den Haag, 31 oktober 2016

De NVAO
Voor deze:

Handwritten signature in blue ink, appearing to read 'R.P. Zevenbergen'.

R.P. Zevenbergen
(bestuurder)

Tegen dit besluit kan op grond van het bepaalde in de Algemene wet bestuursrecht door een belanghebbende bezwaar worden gemaakt bij de NVAO. De termijn voor het indienen van bezwaar bedraagt zes weken.

Onderwerp	Standaard	Beoordeling door het panel Aardrijkskunde	Beoordeling door het panel Biologie
1. Beoogde eindkwalificaties	De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.	Goed	Goed
2. Onderwijsleeromgeving	Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.	Goed	Voldoende
3. Toetsing	De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.	Goed	Voldoende
4. Gerealiseerde eindkwalificaties	De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.	Voldoende	Voldoende
Eindoordeel		voldoende	voldoende
Onderwerp	Standaard	Beoordeling door het panel Duits	Beoordeling door het panel Economie
1. Beoogde eindkwalificaties	De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.	Goed	Goed
2. Onderwijsleeromgeving	Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.	Goed	Voldoende
3. Toetsing	De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.	Voldoende	Goed
4. Gerealiseerde eindkwalificaties	De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.	Voldoende	Goed
Eindoordeel		voldoende	Goed

Onderwerp	Standaard	Beoordeling door het panel Engels	Beoordeling door het panel Frans
1. Beoogde eindkwalificaties	De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.	Goed	Goed
2. Onderwijsleeromgeving	Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.	Goed	Goed
3. Toetsing	De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.	Voldoende	Voldoende
4. Gerealiseerde eindkwalificaties	De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.	Voldoende	Goed
Eindoordeel		voldoende	Goed
Onderwerp	Standaard	Beoordeling door het panel Geschiedenis	Beoordeling door het panel Natuurkunde
1. Beoogde eindkwalificaties	De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.	Goed	Goed
2. Onderwijsleeromgeving	Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.	Goed	Goed
3. Toetsing	De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.	Voldoende	Voldoende
4. Gerealiseerde eindkwalificaties	De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.	Goed	Goed
Eindoordeel		Goed	Goed
Onderwerp	Standaard	Beoordeling door het panel Nederlands	
1. Beoogde eindkwalificaties	De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.	Goed	
2. Onderwijsleeromgeving	Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.	Goed	
3. Toetsing	De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.	Goed	
4. Gerealiseerde eindkwalificaties	De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.	Goed	
Eindoordeel		Goed	

Onderwerp	Standaard	Beoordeling door het panel Scheikunde	Beoordeling door het panel Wiskunde
1. Beoogde eindkwalificaties	De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.	Goed	Goed
2. Onderwijsleeromgeving	Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.	Goed	Voldoende
3. Toetsing	De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.	Voldoende	Voldoende
4. Gerealiseerde eindkwalificaties	De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.	Goed	Voldoende
Eindoordeel		Goed	voldoende
Onderwerp	Standaard	Beoordeling door het panel Educatieve minor	Beoordeling door het panel PDG
1. Beoogde eindkwalificaties	De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.	voldoende	voldoende
2. Onderwijsleeromgeving	Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.	voldoende	voldoende
3. Toetsing	De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.	voldoende	voldoende
4. Gerealiseerde eindkwalificaties	De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.	voldoende	Nvt
Eindoordeel		voldoende	voldoende

- drs. H. Ploeger is senior onderwijs adviseur en docent economische opleidingen (Bedrijfseconomie en Accountancy), docent SQL en databases bacheloropleiding Informatica en docent onderzoek en afstudeerbegeleider master Learning & Innovation aan Hogeschool Windesheim. Hij is tevens docent Informatica aan Vrije Universiteit Amsterdam.
- dr. ir. Q.H. Kools is werkzaam als lector 'Professionalisering van leraren en lerarenopleiders' bij Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT). Zij coördineert het lectorenteam. Mevrouw Kools neemt als voorzitter van de Programmaraad Praktijkgericht Onderzoek (PPO) van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) deel in het Overkoepelend Programmaoverleg (OPRO). Zij publiceert over het doen van onderzoek als een professionele leerstrategie en doet daar onderzoek naar.
- dr. ir. J. Buitink was tot juni 2009 hoofd van de universitaire lerarenopleiding in Groningen en is sinds 2011 met FPU als universitair hoofddocent bij dezelfde lerarenopleiding. Tot 2012 was hij lid van het bestuur van de Stichting SRLo (registratie lerarenopleiders). In 2012 was hij voorzitter van de Commissie van Wijzen met betrekking tot de Verankering Academische Opleidingsscholen.
- drs. P.J.J. Hendrikse is tot april 2015 lid van de Raad van Bestuur bij Ons Middelbaar Onderwijs (OMO) te Tilburg. Sinds oktober 2014 is hij voorzitter van het College voor Toetsen en Examens (CvE) te Utrecht. Daarnaast voert hij diverse nevenactiviteiten uit onder meer als lid van de ledenadviesraad VO- Raad en lid/voorzitter van de Issuegroep Onderwijs en ICT VO-Raad; hij is lid van de Denktank #4t2 Kennisnet, dat de relevantie, haalbaarheid en toepasbaarheid van nieuwe ict-technologieën voor het onderwijs onderzoekt; en voorzitter van de stuurgroep programma iECK (educatieve contentketen).
- L.H. Burgers volgt de hbo-bachelor lerarenopleiding tweedegraads wiskunde en hbo-masteropleiding eerstegraads wiskunde aan NHL Hogeschool. Mevrouw Burgers is co-voorzitter van de opleidingscommissie exacte vakken en neemt deel aan het studentplatform leraar wiskunde en bedrijfswiskunde.

Als vakdeskundigen zijn ingezet:

- *Aardrijkskunde* dr. T. Béneker is docent/onderzoeker Geografie, Educatie & Communicatie aan Universiteit Utrecht en lector vakdidactiek van de gammavakken aan Fontys Lerarenopleiding Tilburg.
- *Biologie* dr. M. Mazereeuw is docent biologiedidactiek en docent praktijkonderzoek alsmede onderzoeker lectoraat Werkplekleren en ICT bij NHL Hogeschool (*Aardrijkskunde*).
- *Duits* drs. A.M.T.M. Janssen is docent Duits in de hbo-bachelor- en masteropleiding bij Fontys Lerarenopleiding Tilburg. Daarnaast is de heer Janssen voorzitter van de Vereniging Lerarenopleiders Duits, voorzitter van het Landelijk Vakoverleg Master Duits en voorzitter van de teamtoetscommissie Alfa FLOT (*Duits*).
- *Economie* drs. H.R. Goudsmit is als vakdidacticus Economie/M&O verbonden aan de universitaire lerarenopleiding van het Onderwijscentrum VU. Sinds 2007 is hij tevens projectleider van het Landelijk Expertisecentrum Economie en Handel, katernen vakdidactiek. Daarnaast is hij voorzitter van de sectie Algemene Economie van de vakvereniging VECON en de vakcommissie Economie Kennisbasistoetsen.
- *Engels* drs. G.J. Koopman verzorgt algemeen didactisch en vakdidactisch onderwijs binnen de Educatieve Master aan de Universiteit Utrecht in de Engelstalige opleiding en is met name gespecialiseerd in de didactiek van Content and Integrated Language

- Pagina 16 van 16
- Learning (CLIL). De heer Koopman was van januari tot en met augustus 2006 werkzaam als lerarenopleider aan de educatieve faculteit van de Universiteit van Pretoria.
- *Frans* prof. dr. M. Simons is werkzaam bij Universiteit Antwerpen als vakdidacticus Frans en Spaans. Daarnaast is zij lid van de onderzoeksgroep DIDACTICA – vakdidactici verbonden aan het Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen aan Universiteit Antwerpen, waar zij belast is met de organisatie van internationale congressen en promotor is van diverse onderzoeksprojecten. Verder bekleedt zij diverse bestuursfuncties bij onder andere de Onderwijscommissie van de Lerarenopleiding aan Universiteit Antwerpen, de vakwerkgroep Frans CNO (Centrum Nascholing Onderwijs) voor nascholing voor leraren Frans, lager, secundair en volwassenonderwijs.
 - *Geschiedenis* drs. J.K.W. Riksen is vakdidacticus, mentor en docentopleider in het gammacluster van de universitaire lerarenopleiding (ulo) van het Onderwijscentrum Faculteit der Psychologie en Pedagogiek (FPP) bij de Vrije Universiteit van Amsterdam.
 - *Natuurkunde* ir. W. Sonneveld heeft veel ervaring als leraar Natuurkunde, Wiskunde, ANW en NLT en als vakdidacticus aan de TU Delft. Naast zijn werk houdt de heer Sonneveld zich bezig met verdieping van kennis en kunde in zijn domein door zijn lidmaatschap van twee organisaties die zich bezig houden met vernieuwing en ontwikkeling van lesmateriaal voor onderwijs in natuurkunde en exacte vakken.
 - *Nederlands* drs. R. van de Kraats is werkzaam geweest bij het IVLOS (de lerarenopleiding van de Universiteit Utrecht, tegenwoordig Centrum voor Onderwijs en Leren, COLUU) als lerarenopleider en vakdidacticus Nederlands. Tot 2003 was hij als docent Nederlands verbonden aan het Christelijk Gymnasium te Utrecht. Hij is na zijn voorzitterschap momenteel lid van het bestuur van het Platform van Vakverenigingen in het Voortgezet Onderwijs. Als bestuurslid van de Stichting Beroepskwaliteit Leraren heeft hij samen met de onderwijsbonden de Onderwijscoöperatie opgericht die zich vooral bezighoudt met het inrichten van een beroepsregister voor leraren.
 - *Scheikunde* E.H.M.H. de Kleijn is senior curriculumontwikkelaar scheikunde/natuurwetenschappen bij de Stichting Leerplan Ontwikkeling in Enschede.
 - *Wiskunde* prof. dr. G. Zwaneveld was tot zijn emeritaat in 2011 hoogleraar professionalisering van de onderwijsgevende in Wiskunde en Informatica aan het Ruud de Moorcentrum van de Open Universiteit.

M. Dekker-Joziase, G.M. Klerks, M. Snel BHRM en BEd en Y. Griffioen - Kingma hebben als auditoren van NQA het kernpanel ondersteund bij de visitatie, beoordeling en verslaglegging.